

Mărcuțiu-Rác Dóra

„AZT JÁTSSZÁK, HOGY KÖZTÜK SE KUTYA,
SE EMBER, SE EMBERNEK KUTYÁJA”

– Serestély Zalán: Az állomás három kutyái¹ –

Az állomás három kutyái érzékeny teremtés, különös gyengédséggel és jártassággal szimatolja ki akár a legapróbb részleteket is. Félénk lény, nem veti egyből senki ölébe magát, még a sokadik megszólításra sem. Ahhoz bizalom kell. Nagyszerű megfigyelő, víziójában nincs semmi sallang, izzadtságszagú eufemizmus vagy hatásvadász grotesztétika.

Az állomás három kutyái nem fajtisza, pedigrés próza – nem is kell annak lennie. A szöveg rugalmassága és filozofikus vetületei egy rendkívül erős esszéisztikus jelleget feltételeznek, ugyanakkor az elbeszélés stílusa önmagában annyira formabontó, hogy talán nem is elbeszélés igazán. A prózanyelv megteremti a maga belső ritmusát és színesztetikus szövegközegét, a cselekményközpontúság alárendeltje lesz a gördülékeny gondolatíságnak, a múlt–jelen–jövő dinamikája kiegészül a „mocsárszagú és engesztelhetetlen” kutyák mindennapjaival. Maguk a kutyák sem egyszerű, allegorizált emberi sorsszimbólumok: ők csupán önmagukat reprezentálják.

Az állomás három kutyái nem csupán falkavezérei múltját ismeri – szüntelen reflektál saját tapasztalataira: a mélyből előásott történelmi kontextus akkor indul igazán bomlásnak, amikor napvilágra kerül. Nem csak a kommunizmus közhelyeinek lerágott csontjaival számol fel, és nem csak erdélyi perspektívából – a történelmi terror egyetemesen megtapasztalható élménnyé válik, nyoma sincs nacionalista vagy egyéb indíttatású elfogultságnak. Nincsenek konkrétumok vagy axiómaszerű, egzakt megállapítások; csupasz megmondás helyett szubtilisen sejtet és sugall.

Az állomás három kutyái jól ismeri azt a non humán dimenziót, amelyből építkeznek. Bántották elegen és eleget ahhoz, hogy a bizonytalanság kívül ne bízzon már semmiben. Érzékelés-fragmentumokból

1 Erdélyi Híradó Kiadó, Kolozsvár (FISZ, Budapest), 2017.

alakul ki a megtapasztalás miliője: szag- és ízmintákból, tapintásból és színekből (eb perspektíva esetén leginkább barnákból és kékekből, elvégre nem erőltethetünk kutyaszembe emberi színeket). Elbeszélteji ártatlanok és ártalmatlanok: neveik is plasztikusak, akárcsak ragaszkodásuk. Repülő kövek elől menekülnek, ugyanakkor rendületlen kitartással keresik az élet nyomait mindenben, ami orruk elé kerül – még magukban a kövekben is, amelyekkel megdobálják őket. Éheznek, szomjaznak –, és nem csupán húst vagy vizet.

Az *állomás három kutyái* finom humorral és fanyar (ön)iróniával viszonyul mindenhez, ami világához tartozik. Az első fejezet (*Álmodni ma*) bemutatja az említett kutyákat azon vonatkozásukban, amelyben elsődlegesen elképzeljük őket: csapzott kóbor ebekként. Portréjuk hiteles, nyers, az ismétlődő tömondatok sémajátékát váratlan beékelések billentik ki: „Hárman vannak. Az egyik sánta, a másik kettő barna.” A kötetlen, villanásszerű asszociációsorokban még az első olvasásra abszurd megállapítások is értelmet nyernek („Ők teszik láthatóvá a levegőt”), ezek mellett a szövegszerkezet megtalálja a komikus kiszólásokat a kutya-logika egyszerűségében vagy természetességében, így az állomás szagtérképének „megfejtése” is kalandos dedukciós játékká válik: „Vannak köpések, melyekben két ember szaga van. [...] Ilyenkor nem értik, melyikük köpött, úgy képzelik, két feje van, bár ilyet még sosem láttak. Idegesek.”

Az *állomás három kutyáiban* az eb-perspektíva ugyanolyan konzisztens, mint Maya Găinaş vagy Apostolu János története. Az első fejezet után megint csak feltűnnek a kutyák *A felhők gyökerei* című elbeszélésben: cselekvéseik és viszonyaik humanizált formában mutatkoznak meg, ugyanis az állatszemszögtől elvárt kölyökkor helyett a szöveg gyerekkorra hivatkozik („Gyerekként féltette a konyhapárkányról alázuhanó galambokat”). Az emberi-állati szempont csak helyenként különválasztható: nem lehet élesen széttagolni azok tapasztalatait, épp ezért nem is lehet pontosan megállapítani, *kiknek* a története ez: hívjuk csak őket ártatlan vétkeseknek.

Az *állomás három kutyái* megszimatozná a csillagokat is, ha tehetné. A kutyák mindig játszanak valamit vagy valamilyen szerepet, így az elbeszélő szöveg stílusa is igazodik hozzájuk: „Azt játsszák, hogy köztük se kutya, se ember, se embernek kutyája”. Az *állomás három kutyái* most azt játssza, hogy a tizenkilencedik században írta a jámbor Pavel

atya, majd saját magát olvassa, írja és adja tovább, illetve saját magáról nyilatkozik – értelemszerűen saját magának. Valóságosdit játszik, rutinosan. Szövegvilágába szervesen beleépül Foucault, Italo Calvino, Kafka, maga a szerző (például a *Férgek és nemzetek* című esszé révén) és még sokan mások. Az irodalom nyelvi korlátjairól formált kép is legalább annyira sokszínű, mint a történelmi vagy az állatkoncepció – *A Hársfasor árnyai* című fejezetben épp egyfajta örkényi cinizmus kíséretében jelenik meg: „Az ember azt olvas, amit szeret, de nem írhatja azt, amit szeretne, csak azt, amire képes.”

Az állomás három kutyái elővigyázatosan hegyezi fülét, figyelmesen őrzi a gesztusokat és az emberi kapcsolathálókat. Nem külső eseményeket jelenít meg, inkább a belső történéseket helyezi előtérbe épp azért, hogy nagyon keveset tudunk mindkettőről: a szereplők lelki folyamatai a múlt és a jelen rezonanciájából rajzolódnak ki, a teljes képet azonban csak az olvasó láthatja. A szövegjátéknak legfőbb metszéspontjai az utolsó fejezetek: a *Gyógyíró – Idegen* című részletben feltűnnek a korábbi szereplők, ugyanakkor az írás teremtő-gyógyító ereje szembekerül a valódi világ destruktivitásával és mulandóságával a házrombolás során. Minderről csupán másodkézből szerzünk tudomást, a „mester” szavainak kissé neurotikus közvetítése által. A töredékesség is fontos szervezőelem, így sokszor „hiányzik” egy elbeszélés utolsó leütése vagy épp „a kilenc árulás” utolsó darabja.

Az állomás három kutyái alaposan megfontolja minden lépését, még a saját interjúját is. A kötet lezáró fejezete, a „*Persze, persze – perszéztek a perszekútorok*” egy (feltehetően) fiktív interjú „fennmaradt” része, amely valamilyen informatikai mirákulum során átöröklődik a 22. századba. A fiktív interjúrészlet egyfajta retrospektív visszatekintés a korábbi fejezetekre, ugyanakkor új kontextusba helyezi a korábban olvasottakat és azoknak (megint csak feltételezhető) háttérét, így a korruptnak tűnő adatokból kihámozható a szerzői szándék és egyfajta írói ars poetica, illetve egy markáns társadalmi-ökokritikai állásfoglalás (például annak kapcsán, hogy az állatok számára még Csernobil is „élhetőbb” az emberlakta övezetknél). A korábbi részletekhez hasonlóan az interjú is ironikusan reflektál magára az írás aktusára is: „De írok, és úgy tűnik, hogy Ön ettől szenved. Hogy szármalisan alulfizetik, hogy folyton beleremeg a szemhéja, mert éjjel is fennmarad dolgozni, hogy kifizethesse az e havi törlesztő részletét, »nyelvi tartalmakat«

termel, miközben tudja, hogy túltermelés van.” A kérdéssor végére érve azonban az olvasó gyanakodni kezd: talán az interjú csupán ürügy, kitérő a perszekútorok előtt: megkerül valamit, ami az egybemosódott szimbólumok rengetegénél sokkal fontosabb.

Az állomás három kutyái nem vétett, nem is vétet el semmit. Könnyed költőiséggel ragadja meg nem csak a saját és a múlt elnyomásának korrajzát, hanem az emberi és non humán világ hierarchikus viszonyát is. Rengeteg problémát felvet, újabb és újabb gödröket ás a felszínen. Mint bármely más négy lábú, ő is fokozott figyelmet követel: annyiféleképpen igyekszik kommunikálni a körülötte lévőkkel, hogy nem is lehet *csupán* olvasni. *Az állomás három kutyáit* érezni kell, látni, megszimatolni és csatlakozni játékához, ne kergetőzék egyedül saját farka körül.

